

”Att ro utan åror”

---

*En kvalitativ studie av socialrådgivares uppfattningar om
sitt arbete inom verksamheten Ungbo i Halmstad*

Marina Thorsén och Pär Hedlind

Handledare: Anna Isaksson

Examinator: Ove Svensson

Abstrakt

Titel: ”Att ro utan åror”, En kvalitativ studie av socialrådgivares uppfattningar om sitt arbete inom verksamheten Ungbo i Halmstad

Författare: Marina Thorsén & Pär Hedlind

Studiens syfte var att få utökad kunskap om hur socialrådgivarna som arbetar på Ungbo i Halmstad upplever sina förutsättningar att tillmötesgå behoven hos de ungdomar som får bistånd från verksamheten samt hur de tolkar sitt uppdrag. Ungbo är ett boendestöd för ungdomar/Unga vuxna som är i behov av boende och stöd i varierad utsträckning. Studien är kvalitativ och insamling av data har skett genom intervjuer av de socialrådgivare som arbetar på Ungbo i Halmstad.

Slutsatsen av studien är att socialrådgivarna har samma syn gällande verksamhetens mål men när det gäller tillvägagångssätt emot det gemensamma målet skiljer sig uppfattningarna åt. Socialrådgivarnas uppfattningar om deras förutsättningar att tillmötesgå ungdomarnas behov är varierande även om majoriteten påtalar bristen av en arbetsmodell eller tydligare direktiv att arbeta efter vilket tyder på att de upplever sitt handlingsutrymme som för stort. Gränserna är otydliga men trots detta upplever de friheten i sin yrkesutövning som positiv. Det handlingsutrymme som finns att tillgå räcker inte till för att täcka ungdomarnas behov eftersom verksamheten inte ligger i linje med samhällsutvecklingen och att konceptet Ungbo bör ses över för att kunna möta ungdomarnas behov i dagens samhälle.

Nyckelord Handlingsutrymme, socialt arbete, uppdrag, yrkesroll, ungdomar, socialrådgivare, behov.

Abstract

Title: "Rowing without oars," A study of socialworkers perceptions of their work within the business Ungbo in Halmstad

Writers: Marina Thorsén & Pär Hedlind

The purpose of this study was to gain increased knowledge about how social advisers who work for Ungbo in Halmstad perceive their capabilities to meet the needs of young people receiving assistance from the business and how they interpret their mission. Ungbo is a housing support for young people / young adults who are in need of accommodation and support to varying degrees. The study is qualitative and data collection has been done through interviews of the social advisor who works for Ungbo in Halmstad.

The study shows that social advisers have similar views regarding the goals but in terms of approach to the common target different views about. The social adviser's perceptions of their ability to meet the needs of young people are varied although the majority highlights the lack of a working model or explicit directive to work after indicating that they feel their freedom of action as excessive. The boundaries are blurred, but nevertheless feel the freedom in their work as positive. All of Social Advisers also complain that business is not in line with social development and the concept of Ungbo should be reviewed to catch up with society.

Keywords Scope for action, social work, assignments, professional role, youth, social counselor, needs

Innehållsförteckning

1	INLEDNING	1
1.1	SYFTE	2
1.2	FRÅGESTÄLLNINGAR:.....	2
2	BAKGRUND	4
2.1	VAD ÄR SOCIALT ARBETE?	4
2.2	SOCIALTJÄNSTLAGEN.....	5
2.3	VERKSAMHETEN UNGBO.....	7
2.4	TIDIGARE FORSKNING	8
3	TEORI	9
3.1	ROLLTEORI	10
3.2	ROLLTEORI I SOCIALT ARBETE	11
3.3	NORM/ROLLSOCIOLOGI.....	11
4	METOD	16
4.1	METODVAL.....	16
4.2	TILLVÄGAGÅNGSSÄTT OCH URVAL.....	17
4.3	ANALYSMETOD OCH TOLKNINGSPESPEKTIV	20
4.4	ETISKA ASPEKTER	21
4.5	TILLFÖRLITLIGHET	22
4.6	REFLEKTIONER KRING METODVAL OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	23
5	PRESENTATION AV MATERIAL	24
6	RESULTAT	26
6.1	SOCIALRÅDGIVARNAS UPPLEVELSE AV SITT UPPDRAG	26
6.2	BEHOV SOM VERKSAMHETEN FÖRSÖKER BEMÖTA	27
6.3	SOCIALRÅDGIVARNAS FÖRUTSÄTTNINGAR ATT TILLGODOSE UNGDOMARNAS BEHOV	29
6.4	SOCIALRÅDGIVARNAS SYN PÅ BEGRÄNSNINGAR OCH UTVECKLINGSOMRÅDEN	30
7	ANALYS	34
7.1	UPPDRAG OCH BEHOV	34
7.2	MÅLGRUPPER	36
7.3	HANDLINGSUTRYMME I PRAKTIKEN	37
7.4	SAMMANFATTNING AV ANALYS.....	40
7.5	SAMMANFATTANDE REFLEKTIONER	41
8	LITTERATURFÖRTECKNING	44

Förord

För det första vill vi säga att det varit en spännande resa.

Vi vill tacka de socialrådgivare som så givmilt delat med sig av sina tankar, upplevelser och erfarenheter. Vi vill även tacka vår handledare Anna som har varit en klippa genom det järndop som vi genomgått senaste veckorna, all tid, flexibilitet, engagemang och inspiration som hon bidragit med har varit guld värd!

1 Inledning

Vi har valt att undersöka verksamheten Ungbo i Halmstad vars huvudsyfte är att bistå med bland annat boende till ungdomar som av en eller annan anledning inte kan bo hemma längre. Intresset för Ungbo fanns hos oss båda redan innan vi påbörjade vår forskning. Vi har genom arbete och personliga erfarenheter vetat att Ungbo finns och har båda uppfattningen att verksamheten utgör en viktig del av samhället i sin hjälpinsats gentemot ungdomar med trassliga familjebakgrunder som behöver samhällets stöd. Vi har även fått inspiration från en tidigare kandidatuppsats som handlar om hur de ungdomar som får bistånd av Ungbo i Halmstad skall klara av ett eget boende när de inte alltid har någon som kan lära dem de delar som ingår i det egna boendet. Enligt uppsatsen finns det brister i verksamhetens utformning i förhållande till ungdomarnas behov av stöd (Ostenfeldt, 2010).

I organisationer där socialt arbete utförs arbetar de anställda efter regler och lagar som skall stämma överens med politiska mål och beslut. För att detta skall kunna utföras anställs personer med lämplig utbildning. I arbetet får ofta socialarbetarna stor frihet och stort inflytande. Det kan därför vara svårt för andra intressenter, till exempel uppdragsgivare och föräldrar, att komma med synpunkter gällande arbetet. Det är socialarbetarna som i detta fall faktiskt är experter. De som utför det sociala arbetet tillhör en grupp som har stort inflytande på grund av att de kämpat sig till autonomi, det vill säga bestämmanderätt i sitt arbete (Meeuwisse m.fl. 2006). Samtidigt måste socialarbetarna hålla sig inom ramarna som socialtjänstens politiska ledning ger (Levin, 1998) Trots dessa ramar i de övergripande regelverken förefaller socialarbetare ha ett stort handlingsutrymme i sitt arbete.

Frågan är om de fria tyglarna som kan uppfattas som positiva rent organisatoriskt då de öppnar upp för att tillmötesgå ungdomarnas individuella behov, ändå kan upplevas som problematiska för socialrådgivarna? Vi finner båda detta ämne mycket intressant och har därför velat undersöka verksamheten på ett djupare plan för att ta reda på hur verksamheten är utformad i förhållande till hur socialrådgivarna upplever ungdomarnas stödbehov.

Till skillnad från den tidigare skrivna uppsatsen vill vi belysa fältet utifrån socialrådgivarnas upplevelser i sitt arbete med ungdomarna eftersom vi anser det vara intressant att erfara hur de upplever ungdomarnas stödbehov i förhållande till det uppdrag de åläggs utföra.

För att få reda på detta anser vi det vara relevant att även undersöka socialrådgivarnas upplevelser av sina begränsningar och möjligheter för att kunna tillgodose ungdomarnas behov.

1.1 Syfte

Syftet är att fånga socialrådgivares upplevelser av sitt yrke inom den kommunala verksamheten Ungbo i Halmstad. Särskilt syftar uppsatsen till att förstå vilka möjligheter kontra begränsningar socialrådgivarna upplever att de har i sin ambition att tillgodose de unga vuxnas behov i processen att klara av att bo själv i en egen lägenhet.

1.2 Frågeställningar:

- *Hur uppfattar socialrådgivarna sitt uppdrag?*
- *Vilka behov anser socialrådgivarna att ungdomarna har?*
- *Vilka behov hos ungdomarna anser socialrådgivarna att de kan tillgodose?*
- *Vilka förutsättningar har socialrådgivarna att tillmötesgå ungdomarnas behov?*
- *Vilka behov hos ungdomarna anser socialrådgivarna att de **inte** kan tillgodose och varför?*

Disposition

Kapitel 1 I föregående kapitel har vi redovisat uppsatsen inledning som förklarar vad studien kommer att belysa samt orsaken till det valda forskningsområdet. Inledningen efterföljs av studiens syfte samt frågeställningar.

Kapitel 2 I detta kapitel definieras begreppet socialt arbete. Därefter presenteras socialarbetares handlingsutrymme i det sociala arbetet med paragraf ur socialtjänstlagen som mall. Tidigare forskning som utförts inom socialt arbete redogörs det för därefter. Forskningen fokuserar här på handlingsutrymme i människobehandlande organisationer.

Kapitel 3 Redogör för de metoder som tillämpats i studien samt en förklaring till valet av metod som efterföljs av tillvägagångssätt som beskriver forskningsprocessens alla delar. Därefter följer en beskrivning av urval, analysmetod, tolkningsperspektiv samt etiska aspekter.

Kapitel 4 Kapitlet redogör för de teorier som sedan används i uppsatsens analyskapitel. Den centrala sociologiska teorin som använts är Rollteorin som sedan övergår till Paynes modell av vad socialt arbete är. Dessa två teorier belyser vårt studerade fenomen utifrån både ett mikro och makroperspektiv.

Kapitel 5 Här återges materialet, det vill säga de delar av intervjuerna som utförts läggs fram utifrån studiens syfte och frågeställningar. En sammanfattning av intervjupersonernas svar återges även här.

Kapitel 6 Detta kapitel knyter ihop vårt empiriska material med våra teoretiska utgångspunkter för att sedermera sammanfatta analysen för att ge läsaren en sammanfattning samt precisering av det studien vill kasta extra mycket ljus på.

Kapitel 7 Här har vi med egna ord så som vi tänker, tolkar och anser sammanfattat det studien kommit fram till. Här knyts även mindre perspektiv på individnivå ihop med större samhällsperspektiv. Till sist ger vi förslag till vidare forskning som grundar sig på det resultat studien kommit fram till.

2 Bakgrund

För att förstå hur socialrådgivarna som arbetar i Ungbo måste vi sätta deras verksamhet i ett större sammanhang, i en kontext. I detta kapitel kommer därmed omkringliggande faktorer förklaras med hjälp av forskning som tidigare gjorts inom fältet.

2.1 Vad är socialt arbete?

Eftersom fokus i föreliggande uppsats ligger på socialrådgivarnas tolkning av sitt uppdrag och vilka möjligheter och begränsningar socialrådgivarna upplever sig ha i sitt arbete att tillmötesgå ungdomarnas behov, anser vi det vara relevant att i stora drag beskriva hur socialt arbete kan förstås.

”socialt arbete, organiserad verksamhet med fokus på svaga samhällskategorier. Socialt arbete är ett vitt begrepp som omfattar arbete på strukturell nivå, grupp- och organisationsnivå samt individ- och familjenivå. Det bedrivs av olika yrkeskategorier och av volontärer i frivilligorganisationer, inom flera samhällssektorer, främst socialtjänsten, kriminalvården och psykiatrin. Vid universitet och socialhögskolor bedrivs forskning i ämnet socialt arbete samt yrkesutbildning till socionom och vidareutbildning till magisterexamen i socialt arbete”, (<http://www.ne.se/socialt-arbete>.)

Denna definition använder nationalencyklopedin sig av i sin beskrivning av socialt arbete. Beskrivningen är mycket vid och ger inte någon djupare förståelse om vad socialt arbete är mer än i stora drag. I boken *Förstå socialt arbete* försöker Bengt Börjesson (2008) ge förslag på hur man kan definiera socialt arbete, hur det sociala arbetet har formats över tid och hur definitionen breder ut sig i ett antal dimensioner.

I boken *Socialt arbete* beskriver Meuwisse & Swärd 2006 att det inte finns någon bestämd definition som överensstämmer med alla former av socialt arbete. Det råder delade meningar om vad socialt arbete är och om hur det först skapades. Definitionerna är olika eftersom det beror på vad det är för verksamhet som bedrivs och vilken yrkeskategori som bedriver verksamheten. Socialt arbete kan vara uppdelat i områden, som socialtjänsten eller sjukvården. Det kan även vara uppdelat i olika grupper som, missbrukare eller ungdomar.

Definitionen av socialt arbete kan även vara olika beroende på vilka uppgifter eller metoder en verksamhet har som behandling eller service. Eller om det sociala arbetet är individinriktat, gruppriktat eller strukturinriktat (Meeuwisse & Swärd, 2006). I verksamheten Ungbo arbetar socialrådgivarna relativt individuellt med olika grupper av ungdomar. Dessa grupper utgörs av ungdomar med så som missbruk, psykisk ohälsa, neuropsykiatriska funktionshinder och psykosocial problematik.

Verksamheten Ungbo fyller en samhällsfunktion där de ungdomar som ansöker om bistånd, handläggs och beviljas genom de beslut som grundar sig i socialtjänstlagen.

2.2 Socialtjänstlagen

Socialtjänstlagen är den lag som tillämpas utav alla socialarbetare i det sociala arbetet. Bengt Börjesson 2008 har i sin bok *"Förstå socialt arbete"* citerat paragraf ett för att förklara varför socialarbetare kan känna en slags osäkerhet gentemot lagen och att lagen inte alltid stämmer överens med det faktiska arbete de utför. Börjesson påpekar även att lagen inte stämmer överens med de resurser socialarbetarna har att tillgå för att hjälpa klienterna.

"Samhällets socialtjänst skall på demokratins och solidaritetens grund främja människornas ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänstlagen skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas grupper egna resurser. Verksamheten skall bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet". (Börjesson, 2008: 23)

([http://www.socialstyrelsen.se/regelverk/lagarochforordningar/socialtjanstlagen\(sol\)](http://www.socialstyrelsen.se/regelverk/lagarochforordningar/socialtjanstlagen(sol))).

Socialtjänstlagen upprättades för att socialarbetarna skall ha en mall eller form att hålla sig till eller inom. Eftersom den är skriven på ett så allomfattande vis ger den ett ganska stort handlingsutrymme för socialarbetarna att röra sig inom (Börjesson, 2008). Grundtanken med ramlagen är att låta socialarbetarna tolka och tillämpa lagen fritt vilket ger dem möjlighet att agera fritt så länge målet är i sikte. Enligt Börjesson står det i alla texter som relaterar till socialtjänstlagen att huvudsyftet med socialtjänstlagen är att "tillämpa helhetssynen",

(Börjesson, 2008) något Börjesson anser vara otydligt i sitt begrepp. Han beskriver hur det i en utredning ges förslag på att de som tillämpar lagen ska ha en helhetssyn gällande de individuellas behov och villkor och att detta är grundtanken i det sociala arbetet. Detta förslag förklarar dock inte mycket och är inte mycket till stöttepelare för socialarbetarna i sitt arbete när de tillsammans med de som organiserar den kommunala socialtjänsten själva måste tolka innebörden av det som står i lagtexten för att sedan omsätta tolkningen till praktik (Börjesson, 2008). Här menar Börjesson att lagen lägger ett stort ansvar på kommunens socialtjänst. I verksamhetens planering gällande riktlinjer bör ”de förtroendevalda” leda arbetet.

Lagen påvisar att samverkan mellan olika nivåer är något att sträva efter eftersom man här kan få användning av medarbetarnas kompetens i frågor på förvaltningsnivå som berör metoder och behandling. Problemet med denna samverkan på olika nivåer är att den är omöjlig att tillämpa eftersom olika instanser skickar i väg problemet till varandra när målet för varje instans är uppfyllt (Börjesson, 2008).

Det socialpolitiska systemet bestämmer hur många klienter som ska falla på socialtjänstens lott men även vilka klienter och klienternas omfattning av stödbehov. Börjesson menar att det är viktigt för socialarbetarna att förstå dessa omständigheter för att de vid inträffande av incidenter som står utanför deras makt inte skall klandra sig själva (Börjesson, 2008).

Som avslutande reflektioner i boken skriver Börjesson ner sina egna tankar och åsikter om hur det är att vara en socialarbetare. Ett arbete han beskriver som ”världens svåraste jobb”.
”Att vara socialarbetare innebär att man ständigt konfronteras med den oerhörda gåvan att vara människa. Det är inte så att man möter människor – klienter med öppet visir. Tvärtom socialarbetaren möter ofta människor på flykt undan sig själv, människan som försöker upprätta murar mot omvärlden. Socialarbetaren möter människor som har anklagelser mot omvärlden som sitt försvar. Socialarbetaren möter människor som undviker mötet, som är svåra att nå. Socialarbetaren möter den hjälpsökande människan i situationer där det är svårt att kunna ge henne det stöd hon beger” (Börjesson, 2008: 351).

Det sociala arbetet innefattar ett arbete med bland annat ungdomar i svåra livssituationer som exempelvis har missbruks- och beroendeproblem, psykiska funktionshinder eller som har en problemartad familjebakgrund. Att vara socialarbetare i situationer där klienternas behov

fungerar som en slags uppdragsgivare samtidigt som handlingsutrymmet inom ramlagarna är så vid att gränserna därmed kan upplevas som luddiga gör förmodligen inte arbetet enklare.

2.3 Verksamheten Ungbo

Ungbo är en insats som riktar sig till ungdomar i åldrarna 16- 20 år. Ungdomar som behöver boendestöd skall genom Ungbo få hyra en lägenhet i andra hand. En noggrann utredning utförs innan insatsen beviljas. Ungdomarna kan först få förstahandskontrakt på lägenheten när de är 18 år. Fram till dess skall de få stöttning i självständighetsprocessen och hjälp med diverse annat med beroende på vilket stöd som behövs (se bilaga1).

De ungdomar som blir beviljade boendestöd genom Ungbo är ungdomar som av olika anledningar inte kan bo kvar i sitt tidigare hem och som kan komma att bli placerade på institution, ungdomar med social problematik eller ungdomar som varit placerade på institution och som inte kan återvända till sitt tidigare hem eller ungdomar som har stora problem med relationer i hemmet där andra insatser inte fungerat. På senare tid har även ungdomar med neuropsykiatriska funktionshinder och andra funktionshinder erhållit stöd av verksamheten. Ungbo samarbetar med olika myndigheter och organisationer för att kunna tillgodose ungdomen med hjälp som verksamheten inte har möjligheter att bistå med. I verksamheten arbetar fyra socialrådgivare och en enhetschef (se bilaga1).

Enligt ett dokument i form av en utredning som utfördes år 2008 av de för tillfället anställda socialrådgivarna och deras enhetschef är målet för socialrådgivarna att ” Skapa en övergång till ett självständigt vuxenliv för de ungdomar som erhåller bistånd i form av Ungbo” (se bilaga1). Metoden för att nå målet är att ge ungdomarna stöd och tillsyn i sitt boende och att upprätta en individuell genomförandeplan som vägledning för socialrådgivarna. Insatsens utformning diskuteras med ungdomen innan inflyttning. Enhetens uppdrag är att skapa förutsättningar så att ungdomar med särskilda behov så småningom skall kunna bo själva i den lägenhet som tilldelats dem och därmed få ett förstahandskontrakt på lägenheten.

I uppdraget står det även att enheten skall ”stödja och utöva tillsyn av ungdomar som har Ungbo” (se bilaga 1). Socialrådgivarnas uppdrag ser alltså lite olika ut beroende på vilket behov av stöd ungdomarna har.

2.4 Tidigare forskning

Thorbjörn Ahlgren har forskat kring socialtjänstens öppenvårdsbehandling för ungdomar, hur och varför en lokal öppenvårdsbehandling utvecklas samt undersöka vilka ungdomar som bör få stöd och hjälp av öppenvårdsbehandling samt behandlingsresultat. Ahlgren påpekar att det inte finns mycket forskning som berör vård i öppna former och att forskningen främst berör ”familj eller kontaktpersoner” (Ahlgren 2007).

Levin (1998) och Ahlgren (2007) har i sina tidigare studier visat att personal i människobehandlande organisationer har mycket frihet i sin yrkesutövning och att detta leder till att personalen ”anpassar ungdomen till organisationens resurser” (Levin, 1998). Detta medför att ungdomens möjligheter förbigås. Denna forskning tar bland annat upp människobehandlande organisationer vars mål är social kontroll och ambitioner att förändra. Organisationerna arbetar utifrån tre perspektiv; ”*people sustaining*”, ”*people processing*” eller ”*people changing*” (Ahlgren, 2007;49). *People sustaining* är ett arbetssätt som handlar om att bibehålla en individs välfärd utan att individens egenskaper förändras. *People processing* innebär att arbeta med att utreda behov. *People changing* är ett arbetssätt som syftar till att försöka förändra en individs egenskaper, vilket öppenvårdsverksamheterna har som uppgift.

De organisationer som arbetar utifrån *people processing* eller *people changing* har möjligheter att utforma verksamheterna på olika sätt vilket även ger socialrådgivarna ett stort handlingsutrymme i sitt yrke (Levin, 1998). Människor som arbetar i människobehandlande organisationer anpassar ofta klienterna efter organisationens syfte och mål. Sådana här typer av organisationer har genom åren varit framgångsrika på olika sätt men utvecklingen av resultat har haft påtagliga brister (Ahlgren, 2007). Larsson & Morén (1988) menar att organiseringen av socialt arbete har varit ett mycket omdebatterat ämne. Anledningen till detta är enligt Lipsey & Wilsson (1998) att forskning har påvisat den ineffektivitet som finns

inom socialt arbete medan (Levin, 1998) menar att det beror på den komplexitet som det sociala arbetet innefattar.

Utifrån Ahlgrens studie (2007) konstaterades det att idén om öppenvårdsbehandling är otydlig och att det därefter är upptill varje socialarbetare att tolka eller tyda idén. Denna idé väljer Ahlgren att benämna som *den nationelle idén*. De intervjupersoner som medverkade i Ahlgrens forskning ansåg att det som drev dem framåt i sitt yrke bidrog till valet av metod. I studien framkom det även att socialarbetarnas behov, åsikter gällande vilka metoder som var fungerande bestämde utvecklingen av öppenvårdsbehandlingen.

Socialsekreterare som arbetar med öppenvårdsverksamheterna anser att dessa metoder bör ses över eftersom metoderna i stället bör utgå ifrån klienternas behov och inte utifrån vad de kallar det ”moden och trender” (Ahlgren, 2007).

Studiens slutsats är att:

”...den nationella idén om öppenvårdsbehandling har lett till en lokal förpackning som består av en oklar målgrupp, en uppsättning familjeinriktade behandlingsmetoder, materialiserande av verksamheter som utan utvärderingar främst har vunnit legitimitet genom att ge socialtjänsten handlingsalternativ och socialarbetaren utvecklingsmöjligheter snarare än bekräftade lösningar på svåra sociala problem” (Ahlgren, 2007, 120).

3 Teori

En av de sociologiska teorier som använts inom socialt arbete är rollteorin (Payne, 2008) vilken vi valt att tillämpa på vår studie. Fokus kommer att ligga på rollsociologi/normsociologi men vi kommer även att redogöra för Malcolm Paynes (2008) modell om framväxten av socialt arbete eftersom den enligt vår tolkning belyser det sociala arbetet utifrån ett större makroperspektiv. Begreppet roll är en vanlig term inom sociologin och idéer kring hur människor intar olika positioner och roller utifrån sociala förväntningar återfinns bland annat hos Goffman (1969, Giddens, 1997, 106-107). Rollteorin och rollsociologin har dock varit utsatt för en hel del kritik som bland annat bestått i att den inte är lösningsinriktad när det gäller en förändring av ett beteende eller att den inte beskriver eller förklarar hur man skall handskas med känsliga relationsproblem vid exempel konflikter (Payne, 2008).

Trots kritiken har vi ändå sett rollteorin som användbar i vår studie. Rollteorin förklarar varför människor beter sig, tänker och agerar på ett visst sätt vilket vi anser vara relevant då vi kan använda rollteorin för att förstå hur socialrådgivarna tänker och varför de agerar som de gör, hur det kommer sig att de tänker olika, eller lika i förhållande till sitt uppdrag eller i utförandet av arbetet. Rollteorin belyser människors handlande, tänkande samt socialt rollspel i små grupper, vilket därmed tillhör mikrosociologin (Repstad, 1997).

3.1 Rollteori

För att förstå varför människor agerar som de gör, hur de interagerar med varandra använder en del sociologer sig av rollteorin. Det finns dock olika perspektiv och tillämpningsätt gällande rollteorin. Merton menar att roller alltid är något socialt betingat men att det finns olika teoretiska synvinklar för att förklara vad en roll egentligen är (Merton, 1957, Svensson m.fl., 2008).

Giddens menar att en individ kan ha flera roller i en social position. Föräldraroll eller yrkesroll är exempel på olika typer av roller (2003). Varje roll är knuten till olika förväntningar vilket påverkar hur rollen gestaltas (Mead, 1995, Svensson m.fl., 2008). Individer kan skapa roller utifrån överenskommelser sinsemellan. En specifik situation kan påverka relationerna emellan olika individer samt hur en individ agerar. (Ashforth, 2001, Collins, 2004, Goffman, 2004, Svensson m.fl., 2008). En roll är inte konstant utan kan förändras beroende på vilken situation individen befinner sig i. Rollen kan även ändras med tiden.

Enligt Selander (2006) är yrkesrollen ofta uppbyggd på överenskommelser arbetskamrater sinsemellan. Det finns fyra olika typer av roller som är förknippade med individens yrke. Den första rollen är *den professionella rollen* som har en rad olika förväntningar på sig i exempelvis form av kunskap och färdigheter tillhörande det specifika yrket. *Den personliga rollen* formas av individens, kön, ålder, etniska tillhörighet, socioekonomisk status samt personlighet. En *formell roll* kan innefatta exempelvis en roll som chef, handläggare eller kurator. *Den informella rollen* skapar individen själv i sin specifika arbetsgrupp. Rollen kan

gestaltas som exempelvis den överordnade, den underordnade eller den flitige (Lister, 1982, Svensson m.fl., 2008). Yrkesrollen är oftast styrd av formella regler och arbetsbeskrivningar. Denna roll formas utifrån samhällets förväntningar på rollen, arbetsgruppens förväntningar på yrkesrollen samt den egna individens förväntningar vilket medför att olika individer kan tolka en yrkesroll inom samma organisation på olika sätt. Härmed ges det utrymme för individen i en yrkesroll att tolka och agera fritt inom ett visst handlingsutrymme (Svensson m.fl., 2008).

3.2 Rollteori i socialt arbete

Lundquist beskriver en anpassningsprocess uppdelad i fyra faser, som socialarbetaren går igenom och som påverkar denne i sin yrkesroll. *Socialisering* är den process där socialarbetaren skapar rollen efter de verklighetsuppfattningar som organisationen har. *Disciplinering* innebär att socialarbetaren skiljer på de krav som organisationen har på yrkesrollen samt de krav som socialarbetaren själv har i sin yrkesroll. *Kontroll* innebär att socialarbetaren antingen håller sig till chefers eller andra överordnades beslut eller försöker att hitta andra handlingsalternativ. Det primära är att anpassa sig till de överordnades beslut. *Utbildning* handlar om socialarbetarens känsla för organisationens handlingsutrymme, det vill de möjligheter och begränsningar som rollen har (Lundquist, 1998, Svensson m.fl., 2008). Denna anpassningsprocess ser olika ut för dem som går igenom den men det är ett sätt att förklara hur en roll kan formas i en organisation.

Om organisationen skulle förändras innebär det även att rollen förändras. Individer kan även ha olika syn på yrkesrollen, men även olika erfarenheter som också påverkar eller utveckla yrkesrollen (Selander, 2006, Svensson m.fl., 2008).

3.3 Norm/Rollsociologi

Sociologen Pål Repstad förklarar norm/rollsociologin utifrån ett annorlunda perspektiv än vad som tidigare tagits upp. Repstads roll/norm perspektiv, som förklarar varför människor tänker, agerar och handlar på ett visst sätt, redogörs det mer ingående om eftersom vi då kan förstå

varför socialarbetare agerar som de gör i en organisation. Vi kan med hjälp av denna teori diskutera varför en socialrådgivare handlar, agerar och tänker som de gör.

Pål Repstad beskriver i sin bok *Sociologiskt perspektiv i vård, omsorg och socialt arbete* varför människor handlar som de gör och hur de tänker. Han tar även upp socialt samspel i små grupper. Repstad förklarar dessa fenomen utifrån två perspektiv, normsociologi och valsociologi. Här kommer endast normperspektivet att förklaras på ett djupare plan eftersom det perspektivet bäst förklarar det fenomen vi belyser i vår forskning. Det är dock relevant att nämna de båda perspektiven eftersom de inte nödvändigtvis behöver stå i två olika läger utan kan enligt Repstad kombineras (Repstad, 1997).

Normsociologi handlar om hur människor styrs av förväntningar och normer i sitt handlande och att de är medvetna om vilken roll de har, vart gränserna för rollen går och att de i sitt rollspel handlar efter medvetna mål. När människor handlar utgår de ifrån de normer som dominerar för just den specifika miljön de befinner sig i. Här menar Repstad att människor inte funderar så mycket på hur och varför de handlar som de gör utan bara handlar eftersom normerna är så djupt rotade i människans roll (Repstad, 1997).

Även om Repstad poängterar att personlighet förmodligen hör hemma i psykologins värld använder han dock personligheten som en utgångspunkt för att kunna förklara varför människor agerar som de gör. Repstad menar att varje människa har en personlighet vilket definieras som en uppsättning av fasta egenskaper. Det finns delar av personligheten som inte förändras men till den största delen anpassar sig personlighetsdragen till omgivningen.

För en sociolog är människan inte ett så kallat tomt blad när den föds vilket psykologin antyder. Personligheten är istället något som förändras i samband med de olika erfarenheter som människor samlar på sig genom åren. I anknytning till olika situationer människor hamnar i, formas och befästs olika delar av personligheten. Människan kommer i kontakt med en specifik sida av personligheten när just den sidan behöver visas upp. Repstad förklarar att människan agerar efter den roll som tilldelats den. Rollen förklarar han i sin tur som en ”uppsättning normer och förväntningar på vad man ska göra och hur man ska bete sig när man befinner sig i en bestämd social position” (Repstad, 1997: 49). Det finns olika typer av roller, men oavsett vilken roll människor har, måste de förhålla sig till regler som tillhör rollen. Reglerna kan vara ”formella” eller ”informella” (Repstad, 1997: 49). Normer beskrivs som

förväntningar som har stadgat sig och som ter sig på samma sätt vid samma situation . Normer består av regler om hur man skall uppföra sig i den roll som intagits. Organisationer förknippas ofta med rollerna i organisationen samt förhållandet emellan dem. En roll inom en organisation kan bestå av förväntningar om vilket arbete som ska utföras men även av hur arbetet ska utföras (Repstad, 1997).

På en arbetsplats där samarbetet är viktigt förväntas alla att uppfylla de regler som tillhör rollen. Ibland kan människor inbilla sig förväntningar som inte finns. Här skiljer Repstad på ”verkliga” eller ”inbillade” förväntningar (Repstad, 1997: 50), där de inbillade förväntningarna kan bidra till att forma rollerna likaväl som de verkliga förväntningarna där en verklig person har påvisat vilka förväntningar som finns (Repstad, 1997).

För att normerna skall kunna upprätthållas behövs det något som kan fungera som ett slags bränsle för att hålla beteendet i rulljans och på rätt väg. En norm som har förmedlats till en annan människa kan bli efterföljd av en ”sanktion”, vilket enligt Repstad i detta fall kan fungera som bränsle eftersom en sanktion antingen kan uppmuntra en människa till att fortsätta ett beteende eller avskräcka en människa från ett beteende. En sanktion kan nämligen vara av formellt slag liksom ett informellt slag, där den formella sanktionen är legitim eftersom den delas ut av människor som lagligt kan och får dela ut en formell sanktion som exempelvis ett fängelsestraff, medan den informella sanktionen exempelvis kan bestå av tecken eller ansiktsuttryck som kan delas ut av vem som helst (Repstad, 1997).

Motiven till ett rollbeteende kan bero på vilken typ av socialisering som ligger till grund i anpassningsprocessen. De två typer som Repstad använder som socialiseringstyper är ”pragmatisk anpassning” och ”ideologisk anpassning” (Repstad, 1997: 52). En pragmatisk anpassning kännetecknas av att människan anpassar sig till rollen på grund av att slippa bli kontrollerad och straffad. Vid en ideologisk anpassning är människan övertygad om det arbete man utför är viktigt och att man därför vill utföra uppgiften efter eget tycke på bästa sätt (Repstad, 1997).

Repstad liknar rollen vid en tröja som både kan vara åtsittande och kort medan en annan tröja kan vara rymlig och elastisk. På en arbetsplats kan de båda typerna av roller upplevas som ett problem. I ett arbete där man har oklara riktlinjer är det svårt att veta vad som förväntas av en eftersom man inte vet vart gränserna går. Repstads råd vid sådana situationer är att begränsa,

avdramatisera eller till och med att specificera de förväntningar som insatsen ger för att skapa trygghet i sitt handlande (Repstad, 1997).

Ibland kan man ställas inför två normer som inte stämmer överens med varandra, Repstad benämner detta problem som en ”rollkonflikt”, eftersom de båda normerna hör ihop med en och samma roll. Oftast hamnar människor i sådana situationer när olika gruppers förväntningar på rollen, eller rättare sagt på människan som har rollen, inte stämmer överens med varandra. En rollkonflikt kan även uppstå när en människa har två eller flera roller som är omöjliga att sammanföra. För att kunna lösa problemet med en rollkonflikt menar Repstad att man blir tvungen att prioritera en förväntning framför en annan, ofta prioriteras den roll som åtföljs av den starkaste sanktionen. Man skall här inte blanda ihop problem som innebär att flera personer har skilda åsikter om vad som skall ingå i en roll med att inte hinna med att uppfylla det som förväntas av en vilket närmare bestämt benämns som en överbelastning på rollen (Repstad, 1997).

En del sociologer eller andra kritiker har kritiserat normperspektivets överdrifter gällande människans oförmåga att handla fritt eftersom normer och förväntningar styr individen i beslutsfattande och agerande. Människan kan utifrån normperspektivet uppfattas som en ”viljelös marionett som passivt rättar sig efter minsta vink från omgivningen (Repstad, 1997: 59). Psykologer menar att detta perspektiv är ohållbart eftersom det inte ges utrymme för människans fallenhet i att agera efter behov eller drifter.

Valperspektivet handlar i stora drag om att människor kan välja mellan olika handlingsalternativ inom vissa ramar. Människor väljer sedan handling inom ramarna och riktar i sig på ett slutmål som denne vill uppnå. Detta är ett så kallat ”rationellt” handlande och målen är någorlunda egoistiska.

En kombination av dessa perspektiv skulle bli att människor inte behöver vara egoistiska i sitt handlande efter bestämda mål. De normer som gäller i människors miljöer bestämmer också vilka mål människor vill uppnå. ”Normerna kan vara egocentriska men de kan även vara inriktade på solidaritet och omsorg” (Repstad, 1997: 72).

En central aspekt att ta hänsyn till i föreliggande studie, då vi använder rollteorin för att förstå hur socialrådgivarna tänker kring och agerar i sitt arbete, är att roller på en arbetsplats alltid

återfinns inom en särskild samhällelig kontext – i vårt fall inom socialt arbete. Som Repstad (2007) uttrycker det:

”Roll är ett begrepp som binder ihop individ och samhälle. En roll på en arbetsplats är placerad på ett bestämt ställe i organisationen, försedd med bestämda arbetsuppgifter och omgiven av förväntningar på hur dessa ska utföras. Det betonar hur individerna styrs av samhället runtomkring” (Repstad, 2007).

Förställningar om vad det sociala arbetet ”är” och syftar till hämtar i allra högsta grad vägledning och direktiv från samhället ”ovanför” (Svensson m.fl., 2008) och för att vidare förstå socialarbetarnas kontext, och hur det sociala arbetet villkoras av hur och vad som under en viss tid uppfattas som ett problem, lyfter sociologen Malcolm Payne fram en modell där han talar om en process i fyra steg.

För det första talar han om att *företeelsen måste definieras som en social företeelse*. Payne tar fattigdomen som ett exempel som man förr i tiden ansåg vara något naturligt. När fenomenet av olika grupper uppfattas som ett problem är det inte längre ett individuellt problem utan även ett samhällsproblem. Nästa del av processen är att *komma fram till att problemet går att lösa*. Den tredje delen av processen är att *bestämma hur man skall lösa problemet*, det vill säga samhälleligt eller politiskt. Här efter menar Payne att en kamp mellan olika aktörers intressen kan uppstå. Representanter ifrån olika yrkeskategorier måste härmed lägga fram metoder, teorier samt resurser för att åtgärda problemen. Det slutgiltiga steget i processen är att *få andra att acceptera strategin som den rätta*. Paynes modell förklarar (enligt Payne) hur processen har utvecklats igenom tid och varför socialt arbete definieras på olika sätt i olika samhällssystem (Payne, 1998: 447)

4 Metod

I denna del av uppsatsen redogör vi för val av metod, tillvägagångssätt, urval, analys och tolkning, etiska överväganden samt reflektioner kring metodval.

4.1 Metodval

Syftet vår studie att undersöka hur socialrådgivarna förhåller sig till arbetet på Ungbo i Halmstad och utifrån deras upplevelser forska djupare kring strukturerna i verksamheten Ungbo i Halmstad. Eftersom vi utgår ifrån socialrådgivarnas upplevelser och tankar lämpar sig därför en kvalitativ studie bäst (jfr, Bryman, 2001). Undersökningen ämnar få insikt i socialrådgivarnas upplevelser av uppdraget samt vilka behov hos ungdomarna de anser sig kunna eller inte kunna tillgodose och varför. Avsikten med studien är att försöka se fenomenet utifrån intervjupersonernas ögon vilket är en av den kvalitativa forskningens fokus (Bryman, 2001). Anne Ryen beskriver genom referens till Denzin & Lincoln (1994b:2) den kvalitativa forskningens fokus så här

”...forskare som använder kvalitativa metoder studerar saker i deras naturliga miljö och försöker göra fenomen begripliga eller tolka dem utifrån den mening som människor ger dem” (Ryen, 2004: 14).

För att vi skulle få så relevant information som möjligt utformade vi specifika teman. En tematisering av valda ämnen gjordes som dock lämnade rum för en viss flexibilitet hos intervjupersonerna vilket kan göra det enklare för intervjupersonen att uttrycka sina upplevelser av ett specifikt ämne i jämförelse med exempelvis en strukturerad intervju där mycket lite utrymme ges för intervjupersonen att tala om det som denne anser vara viktigt (Bryman, 2001). En intervju som ger utrymme för flexibilitet hos båda intervjuaren och intervjupersonen brukar benämnas som en semi- strukturerad intervju.

I en semi-strukturerad intervju finns det utrymme för intervjupersonen att reflektera över om något utelämnats för att undvika att gå miste om relevant information. De förvalda ämnena behöver inte följa samma ordning som intervjuguiden, vilket ger både intervjuaren och

intervjupersonen utrymme för flexibilitet, (Bryman, 2001). Detta var något som tillämpades och som gav studien viktig information som förmodligen hade utelämnats om man i stället använt sig av en strukturerad intervju. Under intervjun kunde intervjupersonerna själva berätta om de saker de själva tyckte var viktiga att framhålla samt att de själva valde ordning som vi anpassade oss efter. En del frågor behövde inte ställas eftersom intervjupersonerna redan tagit upp det tillhörande svaret vid tidigare tillfällen. Intervjuguiden som utformats i förväg fick ligga till mall för att inga frågor skulle glömmas bort. Under intervjuerna tillkom dessutom ett antal frågor som inte fanns med i intervjuguiden som de i de flesta fall var följdfrågor.

4.2 Tillvägagångssätt och urval

Till en början hade vi en idé om vad studien skulle belysa eftersom vi hämtat inspiration från en tidigare skriven kandidatuppsats. Men inget färdigt syfte eller frågeställningar då vi ville utveckla dessa efter att vi utfört intervjuerna. Vi visste att vi ville forska vidare om verksamheten Ungbo i Halmstad då det enligt kandidatuppsatsen finns brister i verksamhetens utformning i förhållande till ungdomarnas behov av stöd. Detta ville vi undersöka närmare men dock utifrån en annan synvinkel, nämligen utifrån socialrådgivarnas synvinkel. Den tidigare skrivna kandidatuppsatsen var alltså behandlad mestadels utifrån klienternas perspektiv. Vi fann båda detta ämne intressant och ville därför undersöka verksamheten på ett djupare plan. För att gå in med så öppna ögon som möjligt inriktade vi oss inte på något speciellt område utan bestämde oss för att ställa öppna frågor som skulle ge oss en bild av verksamheten i stora drag, dock med tankarna på det tidigare nämnda ämnet i bakhuvudet.

För att vara på den säkra sidan i frågan om det överhuvudtaget skulle vara möjligt att undersöka frågor som berör verksamheten Ungbo i Halmstad samt för att säkerställa att ingen skulle motsätta sig vår forskning på något sätt, ringde vi upp enhetschefen för Ungbo i Halmstad. Kristina som chefen heter verkade enligt vår uppfattning mycket positiv till att låta oss forska kring Ungbo eftersom det enligt henne ligger i verksamhetens intresse då forskningen kan bidra med något positivt i verksamhetens utveckling.

När vi sedan ringde upp de socialrådgivare som arbetar på Ungbo upplevde vi en viss misstänksamhet ifrån socialrådgivarnas sida men trots detta kunde samtliga tänka sig att låta sig intervjuas.

Eftersom det enligt vår åsikt är socialrådgivarna som har bäst insikt gällande arbetet i verksamheten Ungbo och eftersom det är själva upplevelsen av arbetet studien fokuserar på föll sig valet av intervjupersoner ganska naturligt. I verksamheten arbetar för närvarande fyra socialrådgivare. För att få så uttömmande information om verksamheten som möjligt i form av socialrådgivarnas upplevelser ansåg vi det vara relevant att intervjua alla fyra.

Verksamheten Ungbo i Halmstad har fyra personer anställda som socialrådgivare, vilka vi har intervjuat. En av de fyra socialrådgivarna har arbetat i verksamheten i lite mer än fem år. En är relativt nyanställd. De andra två i fyra respektive ett och ett halvt år. I resultat- samt analysdelen kommer intervjupersonerna inte att benämnas med deras autentiska namn, vi kommer i stället namnge intervjupersonerna till 1, 2, 3 och 4, detta eftersom vi av respekt till intervjupersonerna vill behålla deras anonymitet.

Det finns liknande verksamheter i olika städer i Sverige men eftersom vi båda bor i Halmstad valde vi av bekvämliga skäl att fokusera på Ungbo i Halmstad, vi utgick därmed från ett så kallat bekvämlighetsurval. Bryman förklarar bekvämlighetsurval som ett urval där man väljer personer som är lättillgängliga (Bryman, 2001). Eftersom det finns liknande verksamheter på andra orter i Sverige valde vi att avgränsa oss till Ungbo i Halmstad på grund av att de socialrådgivarna är mer tillgängliga utifrån vår situation.

Intervjuerna ägde rum på socialrådgivarnas gemensamma kontor. Vi lät dem välja plats för att de skulle känna sig så bekväma som möjligt. Vid alla intervjutillfällen höll en person i frågorna medan den andre höll koll på intervjuguiden så att ingen information skulle gå till spillo. Intervjupersonerna hade i förhand meddelats om en ungefärlig tid för intervjun. Innan intervjun påbörjades försäkrade vi intervjupersonerna om deras anonymitet och att informationen skulle behandlas konfidentiellt. Bryman påpekar vikten av behandla uppgifterna med respekt för intervjupersonerna och då endast använda informationen i forskningssyfte samt att inte lämna ut känslig information om intervjupersonerna som kan röja deras identitet (Bryman, 2001). Inspelningen av intervjun skedde i öppenhet. Med tanke på den misstänksamhet som vi tidigare känt från intervjupersonerna började vi ställa enkla frågor i förhoppning om att få dem att känna sig avslappnade. Varje intervju tog i genomsnitt 50 minuter. Innan vi avslutade intervjun frågade vi varje intervjuperson om denne hade något att tillägga eller om vi missat något och gav därmed tillfälle för intervjupersonen att fylla ut

eventuella luckor. Efter intervjuerna fick vi en känsla av att intervjupersonerna verkade lättade över att det inte varit ”så farligt”.

Därefter transkriberades allt som sagts för att sedan printas ut i pappersform. På detta vis kunde vi få en mer överskådlig blick över vad som egentligen sagts. När vi läst igenom intervjuerna ett antal gånger klarnade bilden av hur intervjupersonerna upplever sitt arbete vilket därmed avgjorde undersökningens syfte och frågeställningar. Nu stod det klart vad vi skulle fokusera på i vår forskning.

Forskningen började lite knaggligt eftersom vi inte hittade någonting om just det fält vi hade för avsikt att undersöka. I förhoppningar om att få lite information letade vi först på sökmotorn google med sökordet ”Ungbo i Halmstad” vilket endast vidarebefordrade oss till ”Attendo” som inte har något med verksamheten i Halmstad att göra. Attendo är ”ett vård och omsorgsföretag som har verksamhet inom tre delar äldreomsorg, omsorg till funktionshindrade och individ och familjeomsorg” De har liknande verksamheter i olika städer i Sverige men är inte inblandade i Ungbo halmstad (<http://www.attendo.com/sv/se/om-attendo/>). Hemsidan för Halmstad kommun gav oss inte heller mycket information. Efter att ha sökt på flera sökord för att få någon relevant information om Ungbo i Halmstad gav vi upp. Det verkar enligt oss inte finnas mycket information om just Ungbo i Halmstad vilket medförde att vi fick söka efter information om liknande ämnen.

Det finns endast en tidigare uppsats om Ungbo i Halmstad men där var informationen mestadels utifrån en ”klientnivå”. Den information vi fick av personalen på Ungbo var att man avsiktligt låtit bli att informera om verksamheten via nätet eftersom de förmodligen skulle bli nedringda av personer som kände sig i behov av biståndet. Detta är en intressant aspekt i sig men fick på grund av tidsbrist lämnas därefter. Den litteratur som vi slutligen använde oss av var mestadels fokuserad på socialt arbete i allmänhet men gav oss ändå mycket relevant information som vi fick stor nytta av. De databaser vi vidare använt oss av i sökandet av litteratur är HULDA samt LIBRIS, där vi använde oss av sökord som socialt arbete, organisation, struktur, sociologi/socialt arbete, sociologi/struktur med mera. Stora delar av informationen gällande metod har vi hämtat från litteratur som vi tillägnat oss genom tidigare kurser i sociologi.

4.3 Analysmetod och tolkningsperspektiv

Efter att vi intervjuat de socialrådgivare som arbetar på Ungbo i Halmstad transkriberades texten för att sedan läsas igenom ett antal gånger innan olika mönster uppdagades.

Denscombe förklarar vikten av att läsa materialet noggrant eftersom man då blir mer förtrogen med sitt material och att man därför lättare får en känsla av detaljerna i materialet (Denscombe, 2010).

För att inte tappa ordningen eller lägga tid på delar av materialet som inte har någon relevans för att kunna besvara studiens syfte och frågeställningar kodade vi materialet utifrån forskningens frågeställningar och syfte vilka blev de kategorier som ”koderna” överfördes till. De kategorier som koderna överfördes till var: ”Uppdrag”, ”Behov” och ”Handlingsutrymme” som sedan utkristalliserades till mer specifika kategorier i form av forskningens ursprungliga frågeställningar. Genom denna process har vi hela tiden varit tvungna att växla från materialet till kategorierna för att sedan återgå till materialet igen och så vidare i sökandet av relevant information. Denscombe kallar detta för en ”repetitiv process som rör sig fram och tillbaka” (Denscombe, 2010: 368).

Nästa del av processen var att tolka innehållet av det material som passade in under kategorierna. Vid tolkningen av vårt material har vi försökt att tolka och återge innehållet av materialet med så öppna ögon som möjligt, detta för att ge en så klar bild av ”verkligheten” som möjligt, trots den ständiga närvaron av våra förförståelser. Denscombe menar att forskaren skall åsidosätta sina egna förutfattade meningar i så stor mån det är möjligt och att man inte i analysen bör utgå ifrån begrepp som återfinns i tidigare forskning eller teori (Denscombe, 2010). Detta är något vi tagit fasta på för att det slutgiltiga forskningsresultatet skall vara så trovärdigt som möjligt och vara väl förankrat med materialet. Det som beskrivits ovan innefattas i Denscombes vägledande principer i kvalitativ forskning även om vi inte har följt samma ordning vilket författaren menar kan variera från forskning till forskning (Denscombe, 2010).

Syftet med uppsatsen är att forska kring människors upplevelser, subjektiva tankar, erfarenheter och åsikter. För att kunna förstå delkomponenter av materialet det vill säga en mening eller en åsikt som lösryckts ur dess sammanhang är det viktigt att förklara delarna i dess kontext. Forskningens tolkningsperspektiv utgår ifrån det hermeneutiska

tolkningsperspektivet då vi har förklarat ”lösryckta delar” i dess sammanhang (jfr Lundin, 2008). Eftersom forskningen utgår från ett hermeneutiskt perspektiv är det viktigt att poängtera att vi har tolkat andras åsikter, känslor och upplevelser och att vi därför riskerar att förvränga verkligheten även om det inte har varit vår avsikt. Lundin påpekar vikten av att som forskare ha koll på vems tolkningar det egentligen är som framställs (Lundin, 2008) vilket vi genom processen har varit mycket noggranna med. Eftersom det i vårt fall kan bli svårt att exempelvis förklara svårigheten med avsaknad av en arbetsmodell om man inte förklarar vad arbetet som socialrådgivare går ut på och hur stödbehovet ser ut hos klienterna anser därför vi det vara högst värdefullt att förklara hela bilden av ett problem eller fenomen vilket därmed förklarar vikten av det hermeneutiska perspektivet i vår forskning.

4.4 Etiska aspekter

Det finns en del etiska aspekter att ta hänsyn till som forskare vid kvalitativ forskning. Bryman talar för det första om *informationskravet* som innebär att forskaren skall meddela intervjupersonerna om forskningens syfte, att deltagandet är frivilligt samt att deltagaren kan avbryta intervjun om så önskas. Intervjupersonerna behöver inte svara på alla frågor vilket även skall klargöras innan intervjun börjat (Bryman, 2001).

Vi hade olika idéer om vad vi ville undersöka närmre men vi hade inga exakta frågeställningar eller något exakt syfte färdigformulerat, därför valde vi att utgå ifrån en öppen frågeställning och med ett öppet syfte eftersom vi vill gå in i forskningsprocessen med så öppna ögon som möjligt. Vi berättade att vårt syfte för tillfället var att undersöka socialrådgivarnas upplevelser av att arbeta i verksamheten Ungbo och att vi var noga med att informera intervjupersonerna om deras anonymitet samt att de inte behövde svara på alla frågor om de på något sätt inte kände sig bekväma med frågorna.

Samtliga intervjupersoner samtyckte till att medverka i vår forskning. *Samtyckeskravet* är också en viktig etisk princip som innebär att informanterna måste samtycka till en medverkan i en forskningsstudie. I vissa fall kan forskaren behöva vårdnadshavarens tillåtelse om informanterna skulle vara minderåriga (Bryman, 2001). Innan intervjuerna påbörjades informerade vi intervjupersonerna om att uppgifterna inte skulle användas på andra ställen än

i vår uppsats vilket uppfyller det som benämns som *nyttjandekravet* (Bryman, 2001). Uppgifterna får alltså endast användas för det specifika forskningsändamålet (Bryman, 2001). Uppgifterna har behandlats på så vis att endast forskarna kunnat ta del av informationen något som Bryman benämner som *konfidentialitetskravet*. Detta innebär att uppgifterna från de som medverkat i forskningen behandlas konfidentiellt samt förvaras så att ingen annan kan ta del av dem (Bryman, 2001).

4.5 Tillförlitlighet

De frågor som ställs i samband med detta begrepp är om det data forskningen kommit fram till stämmer överens med verkligheten och om detta kan mätas i en kvalitativ forskning (Denscombe, 2010)? Dessa frågor menar Denscombe är svåra att svara på när det handlar om kvalitativa studier. I stället anser han att man i kvalitativa studier bör använda sig av begreppet "*pålitlighet*" eftersom detta begrepp speglar hur själva forskningsprocessen har gått till (Denscombe, 2010).

Pålitlighet innebär enligt Bryman "*...att säkerställa att det skapas en fullständig och tillgänglig redogörelse av alla faser i forskningsprocessen*", "*kolleger kan sedan fungera som granskare och bedöma kvaliteten på de procedurer som valts*" (Bryman, 2001: 260).

Slutligen är vi som forskare medvetna om att vår förförståelse påverkat de resultat forskningen kommit fram till eftersom det finns svårigheter med att ställa sig utanför helt i sina tolkningar av hur den sociala verkligheten ter sig för en annan människa (Lundin, 2008). Vi har båda våra förförståelser med oss in i tolkningen av materialet, båda arbetar inom liknande verksamheter på socialförvaltningen i Halmstad men vi har också andra tidigare erfarenheter med oss i bagaget, vilket har bidragit till att vi vid olika tillfällen tolkat materialet på olika sätt. Vi har hanterat detta genom att diskutera oss fram till det vi tror att intervjupersonerna menar.

Forskningsprocessen har ingen annan än vi som forskare tagit del av. Detta påverkar som tidigare sagt de resultat forskningen kommit fram till eftersom tolkningen av materialet utgår ifrån våra förförståelser, tankar, värderingar erfarenheter och så vidare. Denscombe menar att

forskaren är en viktig del av forskningsprocessen och att det inte går att veta om resultatet skulle bli detsamma utifrån andra forskares perspektiv. Våra tolkningar är alltså en viktig del av själva processen och av resultatet (Denscombe 2010).

Tillförlitligheten i en kvalitativ studie mäts därför inte i huruvida andra forskare kommer fram till samma resultat som vi utan mäts i stället genom att granska forskningsprocessen eller rättare sagt det tillvägagångssätt forskaren redogjort för (Denscombe 2010). Därför är det viktigt att väl beskriva forskningsprocessens delar, exempelvis de beslut forskaren har tagit, vilka argument forskaren har använt sig av i sina beslut och framför allt redogöra för hur forskaren har kommit fram till slutsatsen (Denscombe, 2010). Vi har försökt att återge forskningsprocessen så detaljerat som möjligt för att det skall vara möjligt att på något sätt mäta tillförlitligheten.

4.6 Reflektioner kring metodval och tillvägagångssätt

Vi har funderat över om studien hade kunnat utvecklas annorlunda om vi hade haft ett mer specificerat syfte. Då hade vi kunnat ställa mer specifika frågor om ett specifikt ämne som hade kunnat bidra till mer exakt information. Det öppna syftet kan även ha bidragit till att vi fick information som vi annars inte skulle ha fått.

Det största problemet i forskningsprocessen har främst varit att hitta en samstämmighet mellan oss i tolkningen av materialet. På grund av att vi har våra förförståelser med oss in i tolkningen av materialet kan detta ha också ha påverkat studien i viss utsträckning. Detta kan också ses som positivt då vi haft lätt för att sätta oss in i den arbetsmiljö som socialrådgivarna skildrar, genom våra tidigare erfarenheter. Vi har hanterat detta genom att diskutera oss fram till det vi tror att intervjupersonerna menar. Samtidigt är det som Denscombe påpekar, viktigt att låta forskaren vara en del av forskningsprocessen och att det inte är objektivitet som eftersträvas utan en tydlig beskrivning av forskarens tillvägagångssätt av processen som är det viktiga (Denscombe, 2010).

5 Presentation av material

Vi inleder vår materialredovisning med en kort beskrivning av informanternas bakgrund och tid inom verksamheten. Nedan väljer vi att för enda gången i vårt arbete specificera dem som olika personer. Då det tidigare i media riktats kritik mot verksamheten ser vi det som vår skyldighet att intervjupersonerna i så stor utsträckning som möjligt ska förbli anonyma och vi anser också att vem som säger vad är mindre relevant vidare i resultat delen då vi har tolkningsföreträde i det som vi finner som relevanta kommentarer i olika sammanhang vid de specifika intervjutillfällena.

Intervjuperson 1 har arbetat i verksamheten i ungefär ett halvår och har dessförinnan arbetat på behandlingshem som behandlingsassistent fram till 1997 och därefter som föreståndare fram till 2010 inom samma verksamhet. Verksamheten riktade sig emot ungdomar med psykosocial problematik samt i viss utsträckning begåvningshandikapp. IP arbetade sedan på en skola i ett halvår med ett projekt rörande hot och våld, hur man på olika sätt hanterar och förebygger denna problematik. Att arbeta på Ungbo upplevs av IP som tillfredsställande och intressant. Med tanke på sin tidigare erfarenhet känner denne sig hemma i arbetet med de klienter som är lite mer ”struliga” och upplever att det är gentemot dem IP kan gör skillnad.

Intervjuperson 2 har arbetat på Ungbo i tre och ett halvt år och har sin tidigare historia inom arbete på behandlingshem och därefter med öppenvårdsutredningar riktat mot familjer där det också förekom Ungbo ärenden. IP drivs av att hjälpa de som är drabbade och finner bekräftelse och tillfredsställelse med sitt arbete på Ungbo då det i större utsträckning än tidigare är konkret och att det i denna verksamhet är lättare att se snabba resultat av insatserna, både i samtal och i aktivitet med ungdomarna.

Intervjuperson 3 har arbetat på Ungbo i drygt sex år. Tidigare har IP arbetat på ett utredningshem för barn och unga fram till 2005 och därefter med familjebehandlingen MIRA där IP arbetade med ensamma asylsökande mammor. IP har arbetat på socialförvaltningen med barn och ungdomar i totalt elva år. IP upplever att arbetet är allmänt givande, framför allt skapandet av relationer till människor för att sedan se relationen utvecklas dock betonar IP att arbetet även kan vara frustrerande emellanåt.

Intervjuperson 4 har arbetet på Ungbo i ett och ett halvt år. Innan dess arbetade IP med fördjupande utredning och bevakade umgängen i tio år. IP är i grunden förskolelärare med viss påbyggnad i psykologi med bakgrund i barnomsorgen. Med tidigare erfarenheter och utbildning riktar IP sitt arbete i större utsträckning mot arbetet med de unga mödrar som blivit beviljade bistånd genom Ungbo. Drivkraften som IP upplever grundar sig i sin vilja att arbeta mot sociala orättvisor samt de klyftor i samhället som IP tycker sig se växa. Som person beskriver IP sig själv som omhändertagande och ser det som sin drivkraft att göra skillnad även om man *”bara kan rädda en elev så den kan få ett bättre liv eller en bättre framtid så är det en vinst”*.

6 Resultat

I det här kapitlet kommer vi att redogöra det empiriska materialet. Då personalgruppen är liten och har en ojämn könsfördelning vill vi återigen betona att vi valt att ej specificera vilken socialrådgivare som säger vad för att i så stor utsträckning som möjligt respektera deras integritet och skydda deras identitet. Generellt besvaras våra frågor rätt lika men vid vissa avvikelser är åsikterna och uppfattningarna ytterst personliga och vi ser det som en viktig del i vår undersökning att den specifika intervjupersonen inte ska känna sig uthängd.

Vid kodningen av materialet har vi funnit tre huvudteman i materialet. Dessa teman har vuxit fram då vi genom vårt analysarbete fått en bild av intervjupersonernas upplevelse i deras arbete.

6.1 Socialrådgivarnas upplevelse av sitt uppdrag

Intervjupersonernas sammantagna beskrivning av verksamhetens mål är att stötta och hjälpa ungdomarna i sin individualiseringsprocess mot att självständigt klara av att bo själv.

Som en IP uttrycker det:

”Vi ska stötta dem i deras självständighetsutveckling men målet är det egna lägenhetskontraktet och på vägen dit ska de då ha lärt sig att sköta sin sysselsättning och ekonomi. Gör de det får de eget förstahandskontrakt.”

Samtliga beskriver också kontrollfunktionen (tillsyn i lägenheten) som en av de centrala bitarna i sitt uppdrag. Intervjupersonerna förklarar att kontrollfunktionen även innebär att se till att ungdomarna sköter sin sysselsättning som exempelvis skola och praktikplats. Detta menar intervjupersonerna är ett grundkriterium för biståndet.

”Vi har ju en kontrollfunktion så att det inte fullständigt havererar i lägenheten t.ex. Kontrollfunktionen kommer vi aldrig ifrån, eftersom villkoret är att det måste fungera för att de ska få skriva sin egen namnteckning på förstahandskontraktet.”

En IP uttrycker också att den uppfattar uppdraget som att de egentligen har i uppgift att vara en kontrollfunktion men att de i det egentliga arbetet ägnar största tiden till att hjälpa dem praktiskt i olika situationer.

”Vi ska egentligen ha en kontrollfunktion i grunden. Men det man gör idag är att man hjälper dem praktiskt med hur mycket som helst egentligen.”

En av dem poängterar även vikten av att ungdomarna skall klara av att hantera ”ensamheten” och säger vidare:

”Kan jag inte vara med mig själv då fixar jag inget annat heller, en viktig grej kan ju vara att hjälpa dem in i olika sociala sammanhang och att lära dem att knyta kontakter och skapa egna nätverk.”

6.2 Behov som verksamheten försöker bemöta

Ekonomi, relationer, praktiska saker i det egna boendet (t.ex. disk, tvätt, matlagning och städ), etablera viktiga kontakter, boka och avboka tillika passa tider samt följa de generella boenderegler som finns för att inte störa andra hyresgäster o.s.v. är ett urval av alla de aktiviteter som socialrådgivarna arbetar med i sina relationer med ungdomarna.

En av intervjupersonerna tycker det praktiska stödet i hemmet är vad ungdomarna generellt sett behöver hjälp med samt att lära sig sunt förnuft och anpassa sig efter allmängiltiga boenderegler. En annan intervjuperson upplever att ungdomarna framförallt behöver hjälp med att ta kontakt med myndigheter och vårdinsatser, men även att passa tider och avboka tider om något förhinder uppstår. Denne understryker också ungdomarnas svårigheter i att lägga upp och följa en budget. En av dem betonar också vikten av att den vill ha en bra relation till klienternas föräldrar för att det underlättar i klientarbetet.

Intervjupersonerna är ofta behjälpliga i att köra, hämta och lämna ungdomarna vid olika tillfällen. De beskriver kombinationen av den praktiska tjänsten och den tid tillsammans i bilen som en chans att få prata med klienten ostört på tumanhand. De beskriver situationen

som positiv i bemärkelsen att bilen ofta är en neutralt laddad plats och den upplevs inte som en ”jobbig miljö”. Samtliga framhäver vikten av att bygga upp nätverk med professionella vuxna kring ungdomarna. I sitt arbete att hjälpa ungdomarna samordnar socialrådgivarna kontakter med olika samarbetspartners som till exempel KRIS, skola, praktikplatser och andra enheter och avdelningar inom socialförvaltningen. Att lära ungdomarna att strukturera upp praktiska moment i vardagen är en del av de arbetsuppgifter som intervjupersonerna utför i hjälpinsatsen gentemot ungdomarna.

Intervjupersonerna försöker även se till att ungdomarna får hjälp genom att få in dem i olika sammanhang och att de även får hjälp i kontakten med olika samarbetspartners som exempelvis myndigheter och vårdinsatser. En annan arbetsuppgift som intervjupersonerna utför är att upprätta en så kallad utförandeplan för att definiera vilka stödbehov ungdomarna har samt för att klarlägga vad som skall genomföras.

Ett ytterligare område där de är aktiva, är att stötta och hjälpa ungdomarna att sköta och förvalta sin personliga ekonomi. Även att *finnas där* för ungdomen och stötta dem i att reda ut och vårda sina relationer till vänner, familj eller andra i sina sociala nätverk nämner ett par av socialrådgivarna som en stor del av deras arbete. Dessutom säger en att de hjälper vissa ungdomar att sätta sina betydande prestationer i ett positivt sammanhang för att de själva skall finna motivation i att se sina framsteg.

”Ibland när man pratar med ungdomarna så säger man; Har du tänkt på det här? Nu tänker du såhär och innan tänkte du sådär... Man stöttar dem att se sina framgångar också!”

I samma anda beskriver en annan IP att mycket av arbetet går ut på att arbeta utifrån de händelser i vardagen som uppstår kring ungdomen:

”Jag jobbar mycket utifrån det som händer mellan ungdomen och mig i olika situationer. Det i relation till målet och syftet med biståndet, så... miljöterapeutiskt.”

6.3 Socialrådgivarnas förutsättningar att tillgodose ungdomarnas behov

Samtliga beskriver att de har ”fria händer” att sedan bedöma vilket behov av stöd ungdomarna har och att intervjupersonerna utan inblandning av chefen därefter upprättar en genomförandeplan utifrån den utredning som tidigare gjorts av olika enheter. Hur de går tillväga för att upprätta genomförandeplanen bestämmer intervjupersonerna själva över. En av intervjupersonerna påpekar att de även har uppföljningsansvar när det gäller genomförandeplanen.

”Det är chefen som får alla ärenden, sen är det hon som tilldelar oss ärendena, vi är med och bestämmer mycket, vi tittar på vem som har mest och på vem som passar bäst i ärendet, jag kanske har vissa egenskaper som kommer vara ett hinder för mig i arbetet.”

I tillvägagångssättet i yrkesutövningen säger alla att de känner mycket stor frihet, som en av dem uttrycker:

”Jag tycker att upplägget kring hur vi vill jobba, där är vi fria!”

Chefens inblandning i etableringen av nya klienter beskrivs som mycket ringa av samtliga intervjupersonerna. När det handlar uppdelning av klienter menar intervjupersonerna att det är chefen som bestämmer i slutändan men att socialrådgivarna alltid får vara med och bestämma och säga vad de tycker. En av intervjupersonerna beskriver chefens inblandning:

”Vi har Ungbo möten en gång i veckan, då brukar vi gå igenom våra ärenden eller ungdomar och då hör hon lite vad som händer, så hon har lite kännedom om ungdomen och om de ungdomar som har lite mer bekymmer.”

Även om personalen i stor utsträckning arbetar individuellt och fattar egna beslut i arbetet, så betonar alla att de har ett gott samarbete och relativt likvärdig grundsyn och inställning till arbetet mot klienterna. De upplever också att de kan diskutera och bolla idéer med varandra och känner stöd då de ibland är osäkra i vissa situationer.

”Jag tror att vi som grupp arbetar väldigt bra ihop och att vi ställer upp för varandra. Eftersom vi är själva i arbetet med ungdomen behöver vi ibland hjälp att tänka och reflektera

kring ungdomen. Ibland är det svårt när man är inne i någonting och man riskerar att agera lite för impulsivt, då hjälps vi åt och stöder varandra.”

Även om de anser att de delar grundvärderingar och synsätt poängterar alla att de har olika personligheter och därav skiljer sig deras tillvägagångssätt åt i många avseenden.

”...men jag tycker ändå att vi kan ha olika uppfattningar om hur vi skall göra saker och ting, och vi gör nog, tror jag, ganska olika i kontakten med ungdomarna. Det finns ju miljoner olika sätt att göra saker och ting på...”

6.4 Socialrådgivarnas syn på begränsningar och utvecklingsområden

En av intervjupersonerna ser tiden som en begränsning i arbetet:

”Sedan är det tiden som begränsar oss. Även att trycket in, att det är så många ungdomar som söker biståndet och det är många som blir beviljade biståndet vilket begränsar oss. Vi har emellanåt hög arbetsbelastning.”

En annan i arbetslaget beskriver övergripande lagar och förordningar som en begränsning i arbetet:

”Bistånd är alltid ett bistånd där det finns regler och riktlinjero.s.v.”

Samtliga intervjupersoner påpekar att tiden är en bristvara i förhållande till den hjälp som ungdomarna behöver. En IP uttrycker starkt att det borde finnas personal tillgängliga för ungdomarna även efter kontorstid.

”Vi jobbar ju bara dagtid och bara måndag till fredag, vilket jag inte tycker är okej. Att ha ett sådant här bistånd och att det är som det är i dag med tanke på de ungdomar vi har med så stora svårigheter, och bara finnas tillhands kontorstid, det är inte okej med tanke på deras utsatthet”.

Tre av intervjupersonerna uttrycker att de känner avsaknad av struktur eller tydligare direktiv i *sättet* att arbeta på. En IP efterlyser någon form av arbetsmodell som gör arbetet mer strukturerat. En annan av dem är av liknande åsikt och hävdar att:

”Man skulle kunna jobba dygnet runt och göra hur mycket som helst men man känner ändå att man inte gör tillräckligt, så någonstans tror jag en modell hade varit bra för att kunna känna att man gjort det man kan”

Den tredje intervjupersonen påtalar fenomenet med följande ord:

”Vi skulle kunna jobba mycket mer strukturerat utifrån att de ungdomar som kommer till oss idag har diagnoser och stora svårigheter, dessutom är de väldigt ensamma, ja vi hade behövt lägga mer tid på varje”

En av intervjupersonerna menar att Ungbo har förändrats genom åren eftersom de ungdomar som i dag får bistånd av Ungbo har en grövre problematik och att de behöver mer stöd i förhållande till de ungdomar som för några år sedan fick bistånd av Ungbo. IP tycker att hela konceptet bör ses över för att anpassa det till hur samhället ser ut i dag. IP upplever även att intervjupersonerna skulle må bra av att ha en modell att arbeta efter, eller tydligare direktiv för att kunna känna en viss trygghet i att veta att man då gjort vad man ska och vad man kan.

”Ungbo i dag är egentligen inte vad det var avsett att vara, vi har fått andra målgrupper. Jag tror att man skulle kunna vinna mycket på att se över konceptet och att anpassa det, och att vi skulle må bra av att ha en modell! Inte för att man skall låsa fast sig i modeller men jag tror att man mår bra av att ha en trygghet och det skulle också säkra att vi faktiskt jobbar på ett sätt”. Sedan är det ett problem i att vi inte skall behandla! Vi är ett stöd! Men jag kan ju säga att det vi gör är mycket behandling”.

En annan av IP menar att verksamheten skulle dela in problematiken i olika specialistgrupper som exempelvis ”ungdomar med missbruk” och ”ungdomar med neuropsykiatriska funktionshinder” eftersom IP upplever att de har många ungdomar med olika typer av problematik som för dem kan vara svårt att hantera eftersom de inte har någon utbildning i att arbeta den typ av problematik som de ungdomar som får bistånd av Ungbo har.

”Det är en ny situation för oss, för vi får fler och fler av ungdomar som exempelvis har neuropsykiatriska funktionshinder eller som har en fot inne i den kriminella världen. Tidigare var det ju mer för de här ungdomarna som hade relationella psykosociala problem, men nu är det en annan grupp som kommer till oss och det är vi inte riktigt rustade för”.

I samma fråga anser en annan IP att biståndet behöver utvecklas lite. Framförallt vill IP att de skall vara mer tillgängliga och ha någon slags jour då ungdomarna ofta är på praktik eller i skolan till klockan tre eller fem. IP menar att de som socialrådgivare inte räcker till eftersom dagens målgrupper ser ut som de gör.

”Avdelningen är fullt medveten om att det måste hända lite mer, vi räcker inte till. Inte antalsmässigt, inte tidsmässigt och kanske inte kunskapsmässigt till de ungdomar vi får i dag”. (...) ”Så skall vi ha mer ungdomar som egentligen är institutionsungdomar, då får vi ha en helt annan tillgänglighet och personalstyrka”

Samhället utvecklas och ”andra saker måste hänga med” och förutsättningarna för Ungbo är inte likadana som för tio eller femton år sedan menar en annan IP. Denne anser att verksamheten skulle vara mer uppdaterad på vad det är ungdomarna behöver hjälp med. ”Ett öppet hus”, liknande en fritidsgård tror IP att ungdomarna skulle må bra av. Dessa träffar skulle ske en gång i veckan på eftermiddagen, kvällen och skulle vara ett ställe för ungdomarna att ”bara vara” på.

Något annat IP skulle vilja utöka eller ändra på är tillgängligheten för de unga mammorna som har bistånd av Ungbo. Här menar IP att de unga mammorna och barnen skulle må bra av att få träffa en IP och även andra mammor som har bistånd av Ungbo, över en lunch eller liknade för att bara prata med tanke på deras situation.

IP tror även att en så kallad ”trappuppgång” med ett genomgångsboende skulle vara bra för de ungdomar som behöver lite extra stöd. I en sådan här typ av boendeform menar IP att det skulle behövas större tillgång till personal. I samband med intervjun påpekade IP att det är bra att reflektera kring arbetssätt och utveckling med mera eftersom det ger dem ett tillfälle att reflektera över saker de inte tar sig tiden att reflektera över annars.

”Så vi kanske skulle behöva bli bättre på att lägga upp en annan struktur för oss själva så att vi faktiskt ger oss tiden att reflektera, och ha ett forum där vi i lugn och ro kan prata igenom saker och ting”.

7 Analys

Vi granskar det insamlade och kodade materialet utifrån tre olika perspektiv som vi finner relevanta för att bäst få svar på våra frågeställningar. Med dessa perspektiv; *Uppdrag, behov* och *handlingsutrymme i praktiken* vill vi belysa socialrådgivarnas upplevelser kring deras arbete inom Ungbo i Halmstad. För att få en så helhetlig bild som möjligt utgår vi dels från rollteorin och normteorin för att förstå deras egna och arbetsgruppens synvinkel och dessutom från Paynes teorier för att även förstå deras arbete i ett mer övergripande samhällsligt perspektiv.

7.1 Uppdrag och behov

Socialrådgivarna beskriver enhetligt att deras uppdrag består i att stötta och hjälpa ungdomarna i sin individualiseringsprocess och att de har en central kontrollfunktion i uppdraget för att se att de klarar av att sköta sin lägenhet och de andra regler som är gällande för ungdomarna. Dessutom att de sköter sina kontakter med skola och andra samhällsorgan så som kontakt med dem som till exempel beviljar ekonomiskt bistånd. De redogör på ett samfälligt sätt en gemensam syn på arbetets målsättning.

Repstad (1997) beskriver anledningen till hur människor agerar och tänker utifrån två perspektiv där individen å ena sidan påverkas av det som förväntas av dem från sin omgivning i arbetsgruppen, samt hur den också väljer att agera utifrån ett individuellt, beroende på egna erfarenheter i livet, målrationalt perspektiv.

Utifrån Repstads (1997) diskussion kan man förstå Socialrådgivarna ser på målsättningen på ett liknande sätt för att det förväntas av dem både utifrån deras arbetsgivares uttalade förväntningar samt utifrån de andra gruppmedlemmarnas normer på arbetsplatsen. Däremot framkommer det i intervjuerna att även om de i arbetsgruppen har samma målsättning i sitt arbete, är de medvetna om att de värderar olika detaljer i utförandet på ett varierande vis och har därigenom olika *tillvägagångssätt* då de manifesterar handlingen i agerandet.

Detta kan vi relatera till det som Mead (1995) säger kring rollers *gestaltning* då varje roll är knuten till olika förväntningar som i detta fallet är arbetsgruppens förväntningar att uppnå det gemensamma målet, men att använda de personliga erfarenheterna och kunskaperna där det bäst passar in i verksamheten. Ashforth (2008) beskriver även hur individer skapar roller utifrån överenskommelser med varandra. Den roll som individen då bildar, påverkar det individuella *tillvägagångssättet*. Detta kan man även tolka utifrån Repstads (1997) normsociologi då han just menar att människor handlar utifrån de normer som dominerar inom den specifika miljön; i detta fallet *arbetsgruppen*.

Socialrådgivarna beskriver att de tar hand om olika *målgrupper* bland ungdomarna och att de prioriterar de skilda arbetsuppgifterna olika. Då de berättar om sig själva och sina bakgrunder berättar de även att de har olika arbets- och livserfarenheter med sig i bagaget. Beroende på tidigare erfarenheter tar de sig an de skilda målgrupperna och har lättare att ta en roll de känner sig bekväma och hemma i.

Lister (1982) förklarar att förutom kunskap och färdigheter i yrket, anpassas den personliga rollen mot dennes kön, ålder, etniska tillhörighet, socioekonomiska status och sist men inte minst; *personlighet*. Rollkonstellationen som är ytterst individuell, delas dock upp enligt Listers teori i den *formella* (socialrådgivare i Ungbo, Halmstad Kommun) och *informella* rollen (consensus av de upprepade attributen ovan).

Det ser vi som väl överensstämmande med utgångspunkt i Repstads (1997) resonemang att varje personlighet definieras av en uppsättning fasta egenskaper den sedan använder i olika situationer beroende på de rådande normerna och förväntningarna. Detta bildar roller som människor intar utifrån de olika förutsättningarna i situationen och oavsett vilken roll individen intar måste de förhålla sig till de regler som tillhör rollen.

Roller inom organisationer utgörs ofta av förväntningar på vilket enskilt arbete som ska utföras och även *hur* det skall utföras. Skulle man bolla det tillbaka till Lister skulle det även innebära *vem* man var i arbetsgruppen och vilka ståndtaganden man generellt tar på personalmöten samt *vem* man är i fikarummet då man diskuterar gårdagens program av Dallas.

Socialrådgivarna upplever att de har gemensam målsättning men att de har olika synsätt på hur de skall nå fram till målen. De redogör även för att de är medvetna om att de ser olika på *utförandet* då de ibland tycker olika om *vad* som är viktigt att arbeta med gentemot ungdomarna.

7.2 Målgrupper

Som vi nämner ovan arbetar socialrådgivarna, beroende på tidigare erfarenheter, med olika målgrupper inom verksamheten. Någon beskriver att den jobbar med ”De struliga” och en annan att den gärna arbetar med ”Unga mödrar”. Även om de olika målgrupperna har sinsemellan liknande ”behovspaletteer” har de också enskilt individuella stödbehov inom många olika områden och det skiftar vilka förkunskaper ungdomarna besitter då de flyttar in i sina lägenheter.

De varierande stödområden hos ungdomarna som socialrådgivarna beskriver är utifrån de krav som samhället både strukturellt och socialt efterfrågar. Kunskaper i att strukturera sin vardag, passa tider och förstå konsekvenserna av sitt handlande, beskriver socialrådgivarna som vanligt förekommande brister och de får ofta stötta ungdomarna med att medla i konfliktsituationer och överbrygga missförstånd då ungdomarna försatt sig i situationer de inte själva vet hur de skall hantera.

De behov som socialrådgivarna beskriver att ungdomarna har är många och även skilda mellan olika individer, men då de beskriver var behoven är som störst går berättelserna isär en aning. Någon lägger större tyngdpunkt vid de exekutiva funktionerna som att sköta lägenheten, laga mat och dylikt, en annan att sköta de sociala och administrativa delarna av tillvaron så som kontakter med myndigheter och sköta sin ekonomi.

I vår analys av ovanstående helhetsbild skulle man kunna använda sig av Lundquists (1998) beskrivning av rollteorin inom socialt arbete. Han delar upp socialarbetares yrkesroll i fyra stadier. Socialisering, disciplinering, kontroll och utbildning. Vi vill i detta stadium av vår analys hänga kvar vid det sistnämnda och tolka socialrådgivarnas beskrivning utifrån den synvinkeln. Socialrådgivarna försöker uppfylla målet med biståndet genom att med sina egna

erfarenheter och kunskaper tillgodose den målgrupp som de (genom en inre och yttre anpassning mot behovet hos ungdomen, arbetsgruppens och organisationens förväntningar) efterfrågar i så stor utsträckning som möjligt.

7.3 Handlingsutrymme i praktiken

Det öppna uppdraget och det egna ansvaret att upprätta utförandeplanen som är underlaget till de olika insatserna ger utrymme för socialrådgivarna att själva se möjligheter i hur de skall kunna vara behjälpliga för ungdomarna i olika situationer. Med de olika bakgrunder, utbildningar, tidigare arbets- och livserfarenheter de har med sig i sin ”verktygslåda” är det egentligen bara socialrådgivaren själv i kombination av tidsresurser som avgör var gränsen går för vilka behov de kan tillgodose och socialrådgivarna lyfter fram att de känner sig mycket fria i sin yrkesutövning vilket de upplever som någonting positivt.

En av delarna i processen kallar författaren för *utbildning* som innebär att socialarbetaren skaffar sig en känsla för organisationens handlingsutrymme det vill säga vilka möjligheter och begränsningar som innefattar i yrket. I detta fall upplever socialrådgivarna handlingsutrymmet som något positivt och det kan mycket väl vara så att de skaffat sig en känsla för var gränserna går (Lundquist, 1998, Svensson m.fl., 2008).

Chefen finns där som ett stöd när det behövs men lämnar tillvägagångssättet gentemot syfte och mål med insatsen öppet för var och en av socialrådgivarna. Börjesson förklarar att socialtjänstlagen, som verksamheten Ungbo grundar sitt uppdrag syfte och mål efter, är formad på ett sådant vis att den ger socialarbetarna ett stort handlingsutrymme att agera inom vilket därmed kan upplevas som positivt (Börjesson, 2008). Chefen ger socialrådgivarna fria händer att upprätta en så kallad individuell genomförandeplan som skall ligga till grund för socialrådgivarnas tillvägagångssätt i arbetet med ungdomarna. Eftersom socialrådgivarna får fria händer att upprätta en individuell genomförandeplan ges det därför ett fritt utrymme för dem i deras tillvägagångssätt gentemot ungdomen.

Det ingår i deras arbete att samordna insatser och kontakter med olika samarbetspartners och i det arbetet stöter socialrådgivarna ibland på skillnader i synsätt i det utvecklande arbetet kring

ungdomarna. Även om det finns skillnader i regelverk, synsätt och förutsättningar hos olika instanser, tycker de alla ändå att samarbetet fungerar bra vilket är en förutsättning för att tillgodose ungdomarnas behov.

Socialrådgivarnas personliga erfarenheter, egenskaper samt bakgrunder uppfattas som förutsättningar i arbetet med ungdomarna och hjälper socialrådgivarna att tillmötesgå ungdomarnas behov. Dessa förutsättningar framhävs speciellt när det gäller hur de går tillväga för att möta ungdomarnas behov vilket kan bero på att de i stor utsträckning är specialiserade gentemot vissa målgrupper.

De passar alla fyra in på beskrivningen av en ideologisk anpassning mot förutsättningarna och ungdomarnas behov. Socialrådgivarna enskilt i olika avseenden bekräftar att de anser att det arbete de utför är *viktigt* och att de utför sitt arbete efter bästa förmåga.

De är otroligt anpassningsbara och flexibla och delar uppfattningen av tillvaron varje dag med att ha tusen järn i elden. Denna höga nivå av ambitioner att gynna ungdomarnas individualisering kan genom kombination av Repstads teori om att normer dels kan vara egocentriska, men också vara inriktade mot solidaritet och omsorg (Repstad 1997).

Denna anpassningsförmåga och utrymme till flexibilitet beskriver Repstad (1997) som en tröja som kan vara "lös och ledig" i vissa avseenden och är bekväm att röra sig fritt i och det finns plats för utvecklade användningsområden i dess handlingsutrymme.

Socialrådgivarna har friheten att själva agera när denne tycker att den enskilde ungdomen har ett problem som de inte kan tillgodose. Det socialrådgivaren gör i dessa fall är som tidigare sagt att "slussa" ungdomen vidare till andra instanser. I dessa fall kan det exempelvis handla om ungdomar med drogproblematik, kriminalitet eller grova psykiska problem vilket inte ingår i verksamheten Ungbos uppdrag att arbeta med.

Enligt socialrådgivarna är *tiden* ett hinder i arbetet gentemot ungdomarna, eftersom vissa av dem har så stora problem att de skulle behöva ha tillgång till hjälp dygnet runt.

Socialrådgivarna påpekar även att det saknas utbildning för att kunna hjälpa de målgrupper som *inte* "slussas" vidare. Tid och resurser i form av personal är en bristvara för socialrådgivarna i deras arbete för att tillgodose ungdomarnas behov.

Utifrån dessa uttalanden kan man se socialrådgivarnas handlingsutrymme som betydligt snävare. I detta fall skulle man lika gärna kunna beskriva tröja som omnämndes ovan, som en stickad ull-tröja som man av misstag tumlat och som med ett fast grepp gör motstånd vid varje rörelse som sträcker sig utanför dess fasta form, med ett ökande motstånd ju längre från denna man strävar.

Ovanstående tolkar vi som att personalen konstaterar att det finns ett kraftigt ökande antal ungdomar som beviljas insatser från Ungbo. Den ökande gruppen utgörs också av ungdomar med en allt större problematik av olika slag, som kräver insatser av större dignitet.

I den växande målgruppen framhålls att den "grupp i gruppen" som växer mest är personer med neuropsykiatriska funktionshinder och som idag uppskattas utgöra hälften av alla ungdomar som får insatsen beviljad. Denna grupp beskrivs ur ett tidigare perspektiv inom verksamheten som "en mindre skara som utgjorde några få procent av hela målgruppen". Den som också ökar, men till en betydligt mindre utsträckning är personer med missbruk och svåra psykiska problem som verksamheten "slussar vidare" då den aldrig varit ämnad att bemöta dessas hjälpbehov.

Med detta resonemang ser vi att ett nytt fenomen i verksamheten växer fram och det socialrådgivarna märker i sitt arbete är att den "nya" målgruppen har ett ökat och stödbehov som de har svårigheter att bemöta då de upplever att de saknar resurser av olika slag.

Oavsett anledning till fenomenet tyder tendensen, som informanterna delar, på att det finns ett nytt behov som skall tillgodoses och denna process stämmer väl överens med Payne då han beskriver framväxten av socialt arbete som en process där först *fenomenet* (i detta fall det ökande behovet av insatser och ny målgrupp) definieras som en social företeelse, vilket innebär att det inte längre ligger på ungdomarnas individuella nivå, utan det har blivit ett *samhällsproblem* (Payne, 1998).

Här kan man se tendensen av det ökade antalet ungdomar med neuropsykiatrisk problematik som att det faktiskt är ett växande samhällsproblem och redan i utredningen från 2008 konstateras att socialrådgivarna efterfrågar större kunskap inom området men att den egentliga skillnaden som hänt organisatoriskt sedan dess, är att man utökat personalgruppen

för att bemöta behovet rent personalmässigt. En av socialrådgivarna konstaterar också att avdelningen som biståndet utgår från är medveten om att det måste "hända lite mer". Enligt de utsagor som socialrådgivarna delat med sig av uttrycker några av dem tydligt att de anser att utformningen av verksamhetens ramar ej stämmer överens med uppdraget.

Payne (1998) beskriver vidare de två återstående stegen i sin teori. Dels måste man hos beslutsfattarna *bestämma att man skall lösa problemet och på vilket sätt*, och sedan i det slutgiltiga steget då de efter en process kommit fram till hur man med hjälp av vilka metoder och teorier, *bestämt på vilket sätt man ska bemöta problemet och få andra att acceptera strategin som den rätta*.

Vi ser det utifrån de tydliga indikationer från socialrådgivarna kring deras egna upplevelser och tankar kring ett signifikant behov av utbildning, personal och metod, och vi hoppas på att det finns någon som lägger vikt vid att genom detta tillvägagångssätt få reda på och bemöta den verksamhet som inte känner att den räcker till med respekt och ett snabbt handlande i processen för att socialrådgivarna i verksamheten ska uppleva att deras röster blir hörda och att de får möjlighet att både påverka och använda sina tidigare färdigheter inom området och vara delaktiga i de beslut som direkt kommer påverka dem i sin yrkesroll.

7.4 Sammanfattning av analys

Socialrådgivarna tolkar enligt oss uppdraget som en blandning av de öppna och något luddiga övergripande riktlinjerna och de väldigt varierande behov de möter i vardagen tillsammans med sina klienter.

Behoven inom målgruppen är mångfacetterade och sträcker sig i olika riktningar. Dessutom framgår det att socialrådgivarna behöver verka på olika plan i ungdomarnas situation. Dels behöver de pedagogiska kunskaper för att tillmötesgå klienternas direkta stöd i utförandet av saker de behöver lära sig, men de behöver även besitta kunskaper och färdigheter i myndighetskontakter, orientering i olika organisationers system och samhällsfunktioner för att kunna vägleda ungdomarna genom samhällsapparaten.

Dessa färdigheter besitter alla socialrådgivarna i någon form och vi erfar att de kan tillgodose det mesta i ungdomarnas behov. Men de ser svårigheter att verka på samma sätt då nya målgrupper med funktionshinder som gör att inlärningsprocessen försvåras och behöver speciell inriktad kunskap och utökade tidsresurser för att ha tid till att tillmötesgå. De ungdomar som har en något långsammare inlärningsprocess och därigenom hinna slutföra de olika insatserna hos de klienter som upptar mer av deras arbetstid.

De uttrycker alla att de hålls tillbaka i sina arbeten genom dessa brister och konstaterar att de ofta ej har möjlighet att tillgodose behoven fullt ut och de kommer själva med förslag på olika lösningar. Detta är av allra högsta grad ett samhällsproblem som behöver lösas. Lösningen presenterar socialrådgivarna som en ändring av hela konceptet Ungbo så att verksamheten ligger i takt med samhället.

Då socialrådgivarnas handlingsutrymme beskrivs som mycket stort och det som Repstad (1997) beskriver som en stor och rymlig tröja ändå inte räcker till för att tillmötesgå de nya förhållanden som de blir tilldelade. Kanske verksamheten befinner sig någonstans kring steg 3 i Paynes teori om hur samhälls fenomen växer fram, där det kanske är läge att bestämma sig för att det *är* ett problem och även *vad* man skall göra åt det?

Allmän kunskap om ungdomar med behov räcker uppenbarligen inte till för att tillmötesgå den nya problematiken (oavsett hur mycket engagemang, handlingsutrymme och tidigare erfarenheter socialrådgivarna besitter), speciell utbildning och formning av tillvägagångssätt kanske krävs för att bemöta den nya, snabbt växande målgruppen. En idé är att kanske bryta ut denna grupp ur gruppen och specialisera insatserna för att bäst tillmötesgå deras behov? Socialrådgivarna ser det stora handlingsutrymmet som en av de största tillgångarna i sitt arbete, men då vi efterfrågar vad som idag saknas dem i sitt arbete, svarar de paradoxalt nog "*struktur, riktlinjer och metod*". Det vi idag hör att de efterfrågar är "*årer att ro med*."

7.5 Sammanfattande reflektioner

Vid genomgång och analys av resultatet förbluffas vi över alla de olika områden som socialrådgivarnas stöd och arbete vänder sig mot. Det är inte bara att hjälpa och stötta

ungdomarna i de specifika situationerna i vardagssysslorna kring hemmet eller hjälp att sköta sin sysselsättning, utan de skall även vara koordinatörer och samordnare av andra instansers bemötande och förståelse för deras klienters problematik. Inom detta mycket dynamiska spektra av arbetsuppgifter och funktioner utgörs målgruppen dessutom av väldigt skiftande problematiker som har sina specifika behov och arbetssätt som kräver väldigt skilda kunskaper för att tillmötesgå och bemöta.

Personalgruppen representerar flera olika kunskapsområden genom sina tidigare olika erfarenheter och arbetar med dem som utgångspunkt i det individuella arbetet mot ungdomarna men upplever att de ändå inte kan bemöta alla de behov som de ser hos ungdomarna. Intentionerna hos socialrådgivarna är goda och de har en mycket stor vilja att tillgodose alla de behov som ungdomarna har men uttrycker frustration över att den insats de utför inte alltid räcker till och de uttrycker en brist på tydliga direktiv för hur långt de skall sträcka sina insatser och efterfrågar tydligare gränsdragningar i ytterområdena för sina insatser. Dessa hade hjälpt socialrådgivarna att känna att de gjort vad de har kunnat utifrån sitt uppdrag.

Socialrådgivarna upplever att samhällsutvecklingen har utvecklats åt ett håll medan Ungbo som verksamhet ej har hängt med och de ifrågasätter om den verksamhet som de utgör ens är relevant längre och menar att den antingen bör göras om från grunden eller utökas och formas om.

Detta fenomen kan dels grunda sig i att ungdomar med problematik i allt större utsträckning ökar i samhället generellt, eller att Halmstad Kommun tidigare har använt externa lösningar för att tillmötesgå problematiken som socialrådgivarna beskriver och bestämt att de skall få den hjälpen på hemma plan. Kanske är det en kombination av de båda, men det är inte det fenomenet vår forskning vänder sig mot.

En socialrådgivare hävdar att de idag får *institutionsungdomar* och menar att då måste man också anpassa verksamheten efter det. Detta tyder enligt vår tolkning på att informanten har en uppfattning av problematiken men att denne kategoriserar behovet av hjälp eller *problematiken* som något de vid handläggningstillfället i vanliga fall har externplacerat och ej behövt arbeta med. Sådär i slutfasen av vår uppsats upplever vi att vår närhet till målgruppen och arbetet som sådant har legat oss lite i fatet då vi arbetat med uppsatsen lätt har hamnat

närmare vår professionella roll och har fått hjälpa varandra att återuppta rätt fokus för vår forskning. Eftersom socialrådgivarna delat med sig av sina upplevelser och exempel på olika problem behov och brister i sina arbeten mot ungdomarna, har det ibland varit svårt för oss att inte börja tänka på lösningar på dessa, utan lyfta blicken och studera varför dessa problem existerar och hur de ter sig. Dessutom har vi under vår sökning efter litteratur och tidigare forskning inom liknande område upplevt att den största delen av litteratur kring området riktar sig mot behovet hos klienterna, och inte mot dess personals behov och situation.

Slutligen skulle vi vilja tipsa om vidare forskning inom fältet men med fokus på varför verksamheten inte ligger i linje med samhällsutvecklingen och hur man skulle kunna förbättra situationen för socialrådgivarna i deras profession.

8 Litteraturförteckning

Bryman Alan, *Samhällsvetenskapliga metoder*, 2001, Liber AB, Malmö

Denscombe Martyn, *Forskningshandboken För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*, 2010, Studentlitteratur, Lund

Sjöberg Katarina, Wästerfors David, *Uppdrag forskning*, 2008, Liber AB, Malmö

Ryen Anne, *Kvalitativ intervju- från vetenskap till fältstudier*, 2004, Liber AB Malmö

Ahlgren Thorbjörn, *Ungdomsbehandling Hemmaplanslösningar som idé och praktik*, 2007, Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete Växjö universitet

Repstad Pål, *Sociologiskt perspektiv i vård, omsorg och socialt arbete*, 1997, Studentlitteratur, Lund

Svensson Kerstin, Johnsson Eva, Laanemets Leili, *Handlingsutrymme – Utmaningar i socialt arbete*, 2008, Författarna och bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm

Payne Malcolm, *Modern teoribildning i socialt arbete*, 2008, ScandBook AB, Falun

Meeuwisse Anna, Sunesson Sune, Swärd Hans, *Socialt arbete – En grundbok*, 2006, Författarna och bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm

Svensson Kerstin, *Normer och normalitet i socialt arbete*, 2007, Författarna och Studentlitteratur

Börjesson Bengt, *Förstå socialt arbete*, 2008, Liber AB, Malmö

Goffman, E (1969) *The Presentation of Self in Everyday Life*. Harmondsworth, Penguin

Giddens, A (1997) *Sociologi*. Studentlitteratur, Lund.

Internet länkar:

Kjaerumgaard Ostenfeldt Gitte, Kandidat uppsats, 2010
hh.diva-portal.org/smash/get/diva2:301289/FULLTEXT01
(2011- 04- 03)

Social tjänstlagen.
[http://www.socialstyrelsen.se/regelverk/lagarochforordningar/socialtjanstlagen\(sol\)](http://www.socialstyrelsen.se/regelverk/lagarochforordningar/socialtjanstlagen(sol)),
(2011- 05- 25)

<http://www.ne.se/socialt-arbete>
(2011- 04- 19)